

ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน
ในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุพรรณบุรี เขต 2

นางสาวลภัสรณานัน วรฤทธิประเสริฐ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน

ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 และ

เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร

โรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2

จำแนกตามสถานภาพ ขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา มี 4 ด้าน คือ 1. ด้านหลักสูตร

2. ด้านการจัดการเรียนการสอน 3. ด้านการวัดผลและประเมินผล

4. ด้านการนิเทศการศึกษา

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ครูผู้สอนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 จำนวน 12 โรงเรียน จำนวนคน 210 คน

ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 210 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง

เชิงเนื้อหา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง Index of Congruence (IOC) และ

หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธี

ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.97 โดยแบบสอบถามแบ่ง

ออกเป็น 3 ตอน คือ 1. ข้อมูลส่วนบุคคล 2. เนื้อหาที่จะทำวิจัย 3. ข้อเสนอแนะ

(คำถามปลายเปิด)

การวิเคราะห์ข้อมูล 1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์

ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ 2. ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูที่มี

ต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การหาค่าเฉลี่ย (X) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

3. เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 จำแนกตามเพศโดยใช้ t - test

4. เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน ใช้การวิเคราะห์หาค่าความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Anglysis of Variance หากมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจะเปรียบเทียบค่าคะแนนเป็นรายคู่ ตามวิธีของเซฟเฟ้ (Scheffe Post hoc Compsrison)

ความนำ

ในสังคมปัจจุบัน โลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีบทบาทในทุก ๆ ด้านของมนุษย์ซึ่งมีผลต่อวัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของคนไทย จึงทำให้คนไทยเปลี่ยนวิถีชีวิตจากเดิมที่เป็นสังคมเกษตรเป็นสังคมอุตสาหกรรม มีการแสวงหาอำนาจในการครอบครองวัตถุ มนุษย์เริ่มคิดเพื่อตนเอง คิดสั้น คิดแคบ และยึดติดกับตนเอง เริ่มกลายเป็นความเห็นแก่ตัวมากกว่าส่วนรวม ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมไทยเราทุกวันนี้ ฉะนั้นการศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อสังคม มนุษย์จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เติบโตมีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

จากคำกล่าวของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2522 : บทนำ) ที่ว่า “ได้มีการตื่นตัวเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยในต่างประเทศมาเป็นเวลานานแล้ว โดยจากผลงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในรอบยี่สิบปีที่ผ่านมาชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเด็กในช่วงห้าปีแรกของชีวิตว่า เป็นระยะที่สำคัญมากต่อการวางรากฐานบุคลิกภาพของชีวิตมนุษย์”ซึ่งข้อความดังกล่าว แสดงให้เห็น

ว่าเราควรหันมาพิจารณาถึงการจัดการศึกษาในระดับนี้กันอย่างจริงจัง และหาวิธีการในการจัดการศึกษาอย่างเหมาะสม เมื่อการศึกษาเป็น เครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้ความสำคัญกับการพัฒนาการในทุกด้านของช่วง ให้มีพัฒนาการอย่างเหมาะสมตามหลักวิชาการแล้วก็จะสามารถเติบโตเป็นดีมีคุณภาพ ส่งผลดีต่ออนาคตของสังคมและประเทศชาติด้วย

พัฒนาการตามวัย อีกทั้งกรมวิชาการ (2540, หน้า 1 อ้างถึงใน คัมภีร์ อีสร์น 2558, หน้า 3) นโยบายของรัฐบาลได้แสดงเจตนารมณ์ที่จะปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ อันเป็นเงื่อนไขสู่การพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และมีปัญญาเป็นทุนไว้สร้างงานและสร้างรายได้ นำประเทศให้อยู่รอดจากระบบเศรษฐกิจและสังคมที่แปรผันอยู่ตลอดเวลา โดยยึดหลักว่า การศึกษาสร้างคน สร้างงาน และสร้างชาติ

โรงเรียนเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่สำคัญที่สุด มีหน้าที่ความรับผิดชอบโดยตรงในการจัดการศึกษา ผลการจัดการศึกษาจะเป็นเช่นใดนั้นหากพิจารณาในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแล้ว งานบริหารที่สำคัญที่สุดซึ่งจะส่งผลโดยตรงก็คือ การบริหารงานวิชาการ เพราะมีขอบข่ายงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นภาระกิจหลักของโรงเรียน เพื่อให้ผลผลิตคือนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติ 2534, หน้า 8 อ้างถึงใน คัมภีร์ อีสร์น 2558, หน้า 3)

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุพรรณบุรี เขต 2 ก็เช่นเดียวกันกับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งเน้นในเรื่องการบริหารงานวิชาการ จึงเป็นงานที่ผู้บริหารควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ กระบวนการบริหารงานวิชาการก็เช่นเดียวกันกับกระบวนการบริหารการศึกษา ดังนั้นการบริหารงานวิชาการจึงเกี่ยวข้องกับปัจจัยสำคัญสี่ประการด้วยกัน คือ คน เงิน วัสดุ และวิธีการจัดการ เป็นที่ยอมรับกันว่าคนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เพราะคนเป็นผู้ใช้ปัจจัยในการบริหารดังกล่าว ฉะนั้นการบริหารงาน

วิชาการจะสำเร็จหรือไม่เพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับบุคลากรในโรงเรียน โดยเฉพาะผู้บริหารและอาจารย์ เพราะผู้บริหารเป็นผู้กำหนดนโยบายการศึกษาของรัฐไปสู่การปฏิบัติ ครูเป็นผู้รับนโยบายไปปฏิบัติจริง เป็นผู้ที่ทำให้ผลของการพัฒนาคนมีคุณภาพ สำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป็นผู้ใกล้ชิดกับตัวนักเรียนมากที่สุด จึงต้องเน้นให้โรงเรียนได้มีมาตรฐานโดยกำหนดมาตรฐานเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการพัฒนางานบริหารและงานจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนให้เกิดประสิทธิภาพ (สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร 2540, หน้า 1 อ้างถึงใน คัมภีร์ อีสรัน 2558, หน้า 3)

การบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา จะประสบความสำเร็จได้อย่างดีนั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ผู้นำนั้นถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานทุกประเภทสถานศึกษา หรือสถานประกอบการใด ถ้าผู้บริหารไม่มีภาวะผู้นำแล้วย่อมไม่สามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จและเป้าหมายที่ต้องการ โดยเฉพาะการบริหารจัดการในงานวิชาการซึ่งต้องเป็นผู้นำทางด้านวิชาการด้วย จึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินการ โดยอาจสรุปได้ว่า งานวิชาการถือว่าเป็นหัวใจของการบริหารการศึกษา เพราะจุดมุ่งหมายของสถานศึกษาก็คือ การจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ซึ่งขึ้นอยู่กับงานวิชาการทั้งสิ้น งานวิชาการเป็นกิจกรรมการจัดการเกี่ยวกับงานด้านหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ แบบเรียน งานการเรียนการสอน งานสื่อการเรียนการสอน งานวัดผลและประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศการศึกษา งานวางแผน การศึกษา และงานประชุมอบรมทางวิชาการเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูง (เรวดี เถาสุด 2553, หน้า 3-4 อ้างถึงใน คัมภีร์ อีสรัน 2558, หน้า 4)

การบริหารองค์กรไม่ว่าองค์กรเล็กหรือใหญ่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการสำรวจถึงสภาพที่เป็นจริงและสภาพปัญหาเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงองค์กรให้ล้าสมัยอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทุกๆ สิ่งในองค์กรมีความสำคัญเท่าเทียมกันหมด ไม่ว่าจะเป็นคน เครื่องจักร วัตถุดิบ การบริหารจัดการ ตลอดจนงบประมาณ และขาดสิ่ง

ใดสิ่งหนึ่งมิได้ ในสภาพปัจจุบันการแข่งขันสูงขึ้นในทุกๆด้าน ซึ่งล้วนแล้วเป็นในเชิงธุรกิจทั้งสิ้น มิแต่จะต้องศึกษาถึงปัญหาและคาดหวังว่าจะทำอะไรในอนาคต รวมทั้งค้นพบสิ่งที่โดดเด่นหรือเอกลักษณ์ออกมาให้ได้ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายสูงสุดในองค์กร จากการสังเกตสามารถพบเห็นได้บ่อยครั้ง องค์กรที่อยู่ในระดับแนวหน้านั้นมีระบบการบริหารจัดการได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีการสำรวจถึงสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันและสิ่งที่คาดหวังไว้ในอนาคต เพื่อปรับแก้ไขให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งสถาบันทางการศึกษาก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่จะต้องมีการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานแบบก้าวกระโดด เนื่องจากเป็นสถาบันที่จะต้องผลิตบุคคลให้มีประสิทธิภาพสามารถที่จะเผชิญกับสิ่งต่างๆได้อย่างมั่นใจ ตลอดจนสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี โรงเรียนจะเป็นต้นแบบของการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะตามวัยและตามศักยภาพของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นเยาวชนที่มีคุณภาพอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ฉะนั้นการบริหารงานวิชาการจะเน้นส่งเสริมพัฒนาการในทุกๆด้าน ให้ผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยจัดการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย มีทั้งกิจกรรมในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียนและได้นำเทคนิคการสอนต่าง ๆ มาพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาของโรงเรียน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม จึงจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ถึงสภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน เพื่อนำฐานข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มศักยภาพงานวิชาการให้มีความเป็นเลิศในทุกๆด้าน ซึ่งผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษาทั้งหมด 4 ด้านประกอบด้วย

1. ด้านหลักสูตร
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน
3. ด้านการวัดและประเมินผล
4. ด้านการนิเทศการศึกษา

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า การนำเสนอการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุพรรณบุรี เขต 2 ทั้ง 4 ด้านดังกล่าวมานี้ จะเป็นผลงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานในด้านวิชาการของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 210 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง โดยมีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 10 ปี จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 36.7 รองลงมา มีประสบการณ์การทำงาน 10-20 ปี จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 34.8 และประสบการณ์การทำงาน มากกว่า 20 ปี จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 28.6 ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานใน โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 51.4 และปฏิบัติงานใน โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 48.6

2. ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 มีความ คิดเห็นโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู 2 ที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการ บริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 มีความคิดเห็นโดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

3.1 ด้านหลักสูตรสถานศึกษา ภาพรวมโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การสนับสนุนให้ครูมีความรู้ความเข้าใจใน การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และข้อที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ การสำรวจปัญหาเกี่ยวกับการ ใช้หลักสูตรสถานศึกษา

3.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน ภาพรวมโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา เป็นรายข้อ ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียนตาม

ผลการประเมิน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง

3.3 ด้านการวัดและประเมินผล ภาพรวมโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดทำแผนการประเมินการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผลการเรียน และข้อที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ส่งเสริมให้ครูพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลให้ได้มาตรฐาน

3.4 ด้านการนิเทศการศึกษา ภาพรวมโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ทุกข้ออยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีระบบนิเทศภายในสถานศึกษา และข้อที่มีค่าเฉลี่ยลำดับสุดท้าย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินการนิเทศการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างต่อเนื่อง

4. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มี ประสิทธิภาพการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยภาพรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.1 ด้านหลักสูตรสถานศึกษา ครูที่มีมี ประสิทธิภาพการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ไม่แตกต่างกัน

4.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูที่มีมี ประสิทธิภาพการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ไม่แตกต่างกัน

4.3 ด้านการวัดและประเมินผล ครูที่มีมี ประสิทธิภาพการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ไม่แตกต่างกัน

4.4 ด้านการนิเทศการศึกษา ครูที่มีมี ประสิทธิภาพการทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ไม่แตกต่างกัน

โดยครูที่มีประสบการณ์การทำงาน 10-20 ปี กับครูที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 20 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ในด้านนิเทศการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยครูที่มีประสบการณ์การทำงาน 10-20 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สูงกว่าครูที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 20 ปี ส่วนครูที่มีประสบการณ์การทำงานช่วงอื่น ๆ ไม่พบความแตกต่าง

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 พบว่า ประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะงานวิชาการเป็นงานหลักของสถานศึกษา ผู้บริหารจึงปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่โดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม และใช้ข้อมูลผลการประเมินในด้านการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล การนิเทศการศึกษาเป็นฐานในการบริหารงานวิชาการ และจัดการงานต่าง ๆ ตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา อีกทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพครูให้มีความรู้ ทักษะ และกระบวนการจัดการศึกษาตามกลุ่มสาระ และความสนใจของครู เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา ดังแนวคิดของ จรูญ ชูลาภ (2544) กล่าวว่า การบริหารสถานศึกษาผู้บริหารจะต้องตระหนักว่าทุกระบวนการ ทุกกิจกรรมการบริหารจัดการต้องเน้นให้เกิดคุณภาพ เป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่าย ด้วยการบริการจัดการที่เน้นคุณภาพของผู้เรียน เห็นได้จากค่าเฉลี่ยด้านการจัดการเรียนการสอนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ

ปัทมกรณ์ ปานสรวง (2551) ศึกษาเรื่อง บทบาทการบริหารงานวิชาการตามทัศนะของผู้บริหารและครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 พบว่า บทบาทการบริหารงาน

ตามทัศนะของผู้บริหารและครูผู้สอนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ฌปักษ์ รุ่งโรจน์(2553) ศึกษาเรื่องการบริหารงานวิชาการกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร

1.1 ด้านหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะการพัฒนาหลักสูตรนั้นถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการให้แนวทางในการจัดการศึกษา ที่เป็นการจัดการเรียนรู้และประมวลประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และเกิดการพัฒนาด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม ผู้บริหารจึงพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ชุมชนและท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และสนองความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น สร้างความรู้ความเข้าใจให้ครูในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อพัฒนาหลักสูตรไปสู่การเรียนการสอน ดังที่วิชัย วงษ์ใหญ่(2525, หน้า 10) อธิบายว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ การพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียน ได้เรียนรู้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หรือการพัฒนาหลักสูตรและการสอน คือ ระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการสอน การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริหารหลักสูตรสอดคล้องกับ Harrop (1999) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการในด้านการปรับปรุงหลักสูตร กรณีศึกษาปัญหาจากการปฏิบัติงานของโรงเรียนในเขตพื้นที่รัฐโรดไออร์แลนด์ โดยมีครูเป็นผู้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานด้วย

1.2 การจัดการเรียนการสอน พบว่าครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดกระบวนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน จัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสามารถ และความสนใจ มีสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดครูให้สอนไปตามความรู้ความสามารถ ดังที่รุจิร ภู่อาระ และจันทราณี สงวนนาม กล่าวว่า การพัฒนากระบวนการเรียนรู้หรือที่เรียกว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ ทั้งในส่สนที่เกี่ยวกับวิธีการเรียน และ

วิธีการสอนของครู ซึ่งครูจะต้องสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักวิธีคิด วิธีการดำเนินชีวิตและมีทักษะในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ ได้ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 22 ว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

1.3 การวัดและประเมินผล พบว่าครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาจัดทำแผนการประเมินการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ มีการนำผลการประเมินไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน ให้เกิดศักยภาพสูงสุด และยังมีการจัดประชุมอบรมให้ครูมีความรู้ความสามารถในการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลได้ตามสภาพจริง มีวัสดุอุปกรณ์ที่พร้อมต่อการอำนวยความสะดวกแก่ครู มีการติดตามประเมินกระบวนการวัดและประเมินผลผู้เรียน รวมทั้งจัดทำเกณฑ์การประเมินตามตัวชี้วัด ดังที่ กิตติมา ปรีดีคิลก (2532) กล่าวว่า การวัดผลประเมินผลเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องวัดและประเมินผลการเรียนการสอนของนักเรียนว่าได้ผลแค่ไหน หรือจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ซึ่งการวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการเรียนการสอนซึ่งเป็นไปตามที่ รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2550) กล่าวว่า การวัด เป็นกระบวนการที่มีจุดมุ่งหมาย เป็นการตรวจสอบการสอนของครูอาจารย์และการเรียนรู้ของผู้เรียน ในด้านการเรียนรู้ 3 ด้าน คือ ความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะปฏิบัติ และด้านเจตคติ ส่วนการประเมินผลเป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ โดยอาศัยข้อมูลหรือรายละเอียดจากการสังเกต การตรวจผลงาน หรือการทดสอบ

1.4 ด้านการนิเทศการศึกษา พบว่าครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะผู้บริหารมีการจัดระบบการนิเทศภายในสถานศึกษา มีการติดตามผลการนิเทศ และนำผลไปปรับปรุงเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการนิเทศภายใน และยังส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การนิเทศของแต่ละกลุ่มสาระ ดังที่วัชรรา เล่าเรียนดี (2548) อธิบายว่าจุดมุ่งหมายของการนิเทศ คือการปรับปรุงกระบวนการสอนและกระบวนการเรียนรู้ และส่งเสริมพัฒนาความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพครู ที่ส่งผลโดยตรงต่อผล

การเรียนรู้ของผู้เรียน โดยอาศัยกานีเทศช่วยเหลือ แนะนำ ให้ความรู้และการฝึกปฏิบัติด้านการพัฒนาหลักสูตร เทคนิควิธีการเรียนการสอนใหม่ ๆ การใช้และการสร้างสื่อวัตกรรมการสอน และการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อให้ครูสามารถปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน หรืองานในวิชาชีพของตนอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดตามเป้าหมาย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายกานีเทศภายในสถานศึกษา คือเพื่อให้สถานศึกษามีศักยภาพในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับมาตรฐานหลักสูตรตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 จำแนกตามเพศ ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน ดังนี้

2.1 ครูที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยนี้ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารปฏิบัติงานตามหลักการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ (2544, หน้า 3-4) นำหลักการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และร่วมจัดการศึกษาจนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและรับผิดชอบในการจัดการศึกษาร่วมกันมากยิ่งขึ้น ผู้บริหารให้ความสำคัญในการพัฒนาความรู้ความสามารถของครูในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน ทำให้ปัจจัยทางด้านเพศของครูไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ดังที่วิทยุ สาธ (2526, หน้า 13) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารในการดำเนินงานวิชาการไว้ว่า ผู้บริหารมีหน้าที่กำหนดนโยบายการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการสอน และเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ครู

2.2 ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการนิเทศการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 1 คู่ คือครูที่มีประสบการณ์การทำงาน 10-20 ปี มีความเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในการนิเทศการศึกษาสูง

กว่าครูที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 20 ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการนิเทศการศึกษามีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงงานวิชาการของสถานศึกษา ผู้บริหารจึงให้ความสำคัญกับครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ติดตามผลการนิเทศ และนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ครูได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องและเท่าเทียมกัน ซึ่งครูที่มีประสบการณ์การทำงานมาก อาจไม่ถนัดกับการใช้เทคโนโลยี ดังที่ปราณี พงษ์สุวรรณ (2551) ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาปฐมวัยในเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ .05 สอดคล้องกับงานวิจัย กาญจณี พินิจลำดวล (2553) ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการ

2.3 ครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ผลการวิจัยนี้ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนบริหารงานตาม :ด้านการศึกษา รวมทั้งมีการอบรมผู้บริหารก่อนเข้าปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนในรูปแบบเดียวกันส่งผลให้การบริหารงานไม่แตกต่างกัน ดังที่ พัทธรัตน์ วิสูลย์ (2548) ศึกษาเรื่อง บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการครู สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร เขต 1

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 ทุกด้านอยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านซึ่งอยู่ในระดับมากทุกด้านนั้น พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าด้านอื่น ๆ และเมื่อพิจารณาการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารในการพัฒนาสถานศึกษาเป็นรายข้อ พบว่าการสำรวจปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารร่วมกับครูจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตร

มีค่าเฉลี่ยต่ำเมื่อเทียบในด้านเดียวกัน ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครู ที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร จำแนกตามเพศ ประสบการณ์การทำงานและขนาดโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีเพศ และขนาดโรงเรียนต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน แต่ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่างกัน ในด้านการนิเทศการศึกษา โดยกลุ่มครูที่มีประสบการณ์การทำงาน 10-20 ปี มีค่าเฉลี่ยมากกว่า กลุ่มครูที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 20 ปีนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สนับสนุนด้านการนิเทศการศึกษา สำหรับกลุ่มครูที่มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารต่ำ คือ กลุ่มครูที่มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 20 ปี ส่งเสริมให้มีกระบวนการนิเทศการสอนแบบกัลยาณมิตรที่ช่วยน้อง น้องช่วยพี่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และกัน จัดอบรมเชิงปฏิบัติการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ให้ครูอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ กำกับติดตาม ตรวจสอบระบบการนิเทศการศึกษาร่วมกันอย่างเป็นระบบตรวจสอบได้เพื่อการพัฒนา

2. จัดทำขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็นระบบ เพื่อความชัดเจนในการตรวจสอบ กำกับ ติดตามการใช้ การนำเสนอปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันระหว่างผู้บริหารและครูผู้สอน ระหว่างการใช้หลักสูตร รวมทั้งการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษารูปแบบการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครเพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารที่สามารถช่วยให้การบริหารมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อครู และผู้เรียนมากที่สุด

2. ศึกษาบทบาทของผู้บริหารต่อกระบวนการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- นุชรี เอี่ยมไผ่. (2557). ความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหาร
โรงเรียนสำนักงานเขตมีนบุรี สังกัดกรุงเทพมหานคร . วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- กิติมา ปรีดีดิลก. (2532). การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร:
อักษรพิพัฒน์.
- กมล ภู่ประเสริฐ. (2544). การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา.กรุงเทพมหานคร:
ทิปส์พับบลิเคชั่น.

กมล ภู่งประเสริฐ. (2545). การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร:
เมธีทิปส์.

กาญจณี พินิจลำควน. (2553). ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการ
บริหารงานวิชาการในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษา นนทบุรี เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏ
จันทรเกษม.

คัมภีร์ อีสร์น. (2558). ความคิดเห็นของผู้บริหารและอาจารย์ที่มีต่อการบริหารงานวิชาการ
ของโรงเรียนสาธิตมัธยมศึกษาในจังหวัดกรุงเทพมหานคร . วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ทศนา แหมมณี, ชนาธิป พรกุล และพิมพ์พันธ์ เฉชะคุปต์. (2545). กระบวนการเรียนรู้.
กรุงเทพมหานคร: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมนเนจเม้นท์.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2536). การนิเทศการสอน. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดี.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2546). การบริหารงานวิชาการ กรุงเทพมหานคร:
ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). การบริหารงานวิชาการ กรุงเทพมหานคร:
ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

พิชัย เสี่ยมจิตต์. (2542). การบริหารงานเฉพาะด้านในสถาบันการศึกษา. อุบลราชธานี:
สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี, คณะครุศาสตร์

ภิญโญ สาร. (2526). หลักการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะศึกษาศาสตร์, คณะอาจารย์ภาควิชาการประเมินและการวิจัย.
(2553). วิจัยและสถิติทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริม

วิชาการ

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2550). การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.
กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยทักษิณ.

รุจิร ภู่งสาระ และจันทราณี สงวนนาม. (2545). การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา.

กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยท์.

เรณู ครุฑไทย. (2542). การศึกษาการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนในกลุ่มนวมินทรราชินุทิศสังกัดกรมสามัญ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เรือง เจริญชัย และเสรี ลาซโรจน์. (2527). การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยม: ความหมายและขอบข่าย กรณวิชาการ ความรู้ด้านการเรียนการสอน และการบริหาร หลักสูตร. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.

วิชัย วงษ์ใหญ่. (2525). พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เนศวรการพิมพ์.

เอกชัย กี่สุขพันธ์. (2527). หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: องค์ศิลป์การพิมพ์.